

RALLARLIV

Acc nr M 6597:1-31

Landskap: Småland
Härad: Uppvidinge
Socken: Älghult
Uppteckningsår: 1940

Upptecknat av: Carl Viking
Adress: Furåkra, Kråksmåla sn
Berättat av: Carl Viking
Född år 1874 i Älghult socken

Uppteckningen berör upplevelser under de 6 år som jag ute i världen deltog i "Rallarelivet", från tiden 1896 till omkring 1902.

Vol: 8

Sidor: 200-230

I de förut insända uppteckningarna meddelade jag bl a varför fädernejorden med omnejd blev mig för trång. Min först kännbara förlust i livet var den 7 november 1889 kl 5 e m, då vid klockornas dova klang min älskade fader bars till den sista vilan. Där stod jag tillsammans 14-årig med en gråtande moder, men detta i och för sig svåra fann dock lisa, då jag inom kort fick ett gott hem hos min farbror Nils Jonsson i Björkebo. Men den första söndagen efter trefaldighet 1896 då en vitmålad kista utbars från det lilla hemmet i en allé av brutna grantoppar - ja då lades ej ett utan 2 hjärtan till griftero: Jag vet till vem jag sänder dessa uppteckningar och jag vet att Ni intet önskar att jag vidare skall (bildligt talat) börja att med den skarpa yxan hugga på nytt i ett endast skenbart läkt sår. Alltså: Min egen mor förstod mig ej. Hon uppmanade mig att söka tröst hos Gud. Det var allt så riktigt, men hur göra detta, då jag (ärligt talat) bittert hatade Gud för att han berövat mig mitt allt. Tillika hade min kära gamla mormor Susanna dött några månader förut.

Andra sade "Res ej bort, du har fullt ut arbete hemma hos oss, gå du till kyrkan och prydd din flickas grav med blommor, och tacka Gud för att hon fick komma hem från en ond värld". Nu skulle jag gott ha kunnat lytt deras råd, men intet då. Må det vara mig förlåtet att jag förnam, om jag ej rest bort, att jag tillstår att jag en natt skulle för egen kula dött på hennes grav.

Jag reste till Stockholm, där sammanträffade jag med många "nynäsrollare", ty banan Stockholm-Nynäshamn på Södertörn var då påbörjad. Jag träffade en "rallarbas" (förman för ett arbetslag på banan), han benämndes för "Tippar-Anders". Han hade vanligen 50 man i sitt arbetslag, men 5 hade slutat, och han bjöd mig arbete. Jag sade att jag ej förr hade arbetat på järnvägsbygge, men han svarade: "Du ser mig stark och frisk ut, och vi ska snart lära dig." Det gick som han sade, om en vecka körde jag min "rallarkärra" lika bra som de som hade rallat i flera år. Om en månad så kunde jag "slå mellanborr" och om 2 månader både borra och "slå i dubbelpast". All borring gjordes för hand på den tiden. Man tjänade gott med pengar och fick avlöning en gång i månaden. Jag arbetade på Stockholm-Nynäshamn i 1 år och 4 månader hos "Tippar-Anders". Men det var en "första klass busbana", för där rådde tidvis ett oerhört spritmissbruk. Ej underligt att jag drogs med av strömmen, men jag såg och kände att det bar utför, utför för oss alla. Vid varje månads slut så reste hela arbetslaget till Stockholm för att, som det hette, "festa opp likviden", "man har ej mera roligt än man gör sig" hette det.

Att det inte var något nöje att suppa upp sina tungt förvärvade slantar, det förstår en och var. Ty fulla människor var lika dumma i gammal tid som i nutiden. Därtill fanns ett annat ont, som i storstaden lurade på druckna "rallare": De många dåtida prostituerade kvinnorna, vilka likt "asgamar" hängde efter druckna karlar. Många rallare kunde av dem bli både bestulna och mera därtill. Det var dock olika med rallare i det hänseendet. Somliga hann knappast äta och få sig ett par supar, förrän de skulle upp till "flickorna på hotellen". Lika gärna kunde man då lagt sig i en tigers håla i en indisk djungel. Nå, var du Viking duktigare i det fallet än dina kamrater? Härtill svaras ja, utan att blinka.

OBS Men det var ej min förtjänst. Jag var en Adams son med mänskliga känslor, såväl som kamraterna. Men minnet av henne där hemma, som vilade under kullen, stod så levande för min inre syn, att om alla Stockholms flickor varit tillgängliga, så kunde jag gått dem förbi. Jag beslöt att aldrig gifta mig. Det beslutet vacklade, men först vid 45 års ålder. Det ångrar jag ej, men så kärt som den "evigt oförglömda" har det givetvis ej varit, ty det skulle troligen ej varit nyttigt.

Nu skall jag ej vurma om den saken längre, världen är nog full av elände ändå. Så bör jag skriva något om hur vi rallare bodde vid Stockholm-Nynäsbanan. Vi bodde i s k baracker i skogen. I varje rum var vi en 14-15 personer. Vi hade 2 kokspisar i varje rum och 2 och 2 kokade vi vår mat tillhoppa. Mest var det ärtor och fläsk, samt sill och potatis. Kaffe och gott svagdricka från Södertälje begagnade vi mycket. Om söndagarna gräddade vi pannkakor, ty vi hade stora präktiga kokspisar, "Norrahammar nr 25". Ved var svårast att få fatt uti, men sanningsenligt sagt så stal vi den från bönderna. Det var fullt gjort, men bönderna hatade rallarna som pesten och vi var sannerligen inga "ljusets änglar". Men allt vållade den förbannade spriten. Det kändes mer än tungt i unga år att arbeta mycket hårt och sedan vara föraktad, föraktad. "Åh, det är en sån där simpel rallardjävvel", hette det.

Rallaren blev så förbittrad i sinnet, att jag saknar ord till att beskriva hur vi kände det. Var det en folkfest en vacker sommandag, så kom rallarna dit, och då inställdes festen, ty flickorna gick hem var till sig. Vi fick sällan köpa inträdesbiljetter till festplatsen. Då blev vi ännu mer ilska, söp oss halvfulla och gick dit på kvällen då festen åter börjat, och gjorde hela festplatsen ren. Våra ingenjörer kunde ej göra något åt saken, då fick de stryk. Det var ej lätt att rå på 200 unga rallare.

När man läser dessa sanningsenliga uppteckningar, så ligger den tanken närmast till hands att "det var ej underligt, som ni bar er åt, att ni blev avskydda". Detta medges till en del, men det är en ofantligt stor skillnad för en människa, som är knuten på hemmets plankor helst i ett gott hem. Jag kan av erfarenhet tala härtill, ty jag har i vissa fall fått prova mera än mången annan, och det må vara mig förlåtet att jag säger: "Jag har ej alltid sovit, då jag blundat". Egen reflex: t ex spriten, som njutningsmedel sedd. Vi lever ju av ålder i ett kristnat land, som vi svenskar håller dyrt och kärt. Bibeln lär oss att "Överheten är sänd av Gud". Frågas: Bör inte en sant kristlig överhet röja undan så många stötostenar som möjligt på vägen för sina undersåtar? Bildligt talat, men istället lägger de ut dem och betingar sig därpå ockrapengar. Tro för all del inte att jag vill klanda vår överhet, ty jag älskar och respekterar henne, därför talar jag fritt vad jag anser vara rätt.

Men vi går nu vidare till ämnet "Rallare". Man skall törhända fråga sig, hur kunde 14-15 personer få sängplats i ett sådant rum? OBS Noga teckning nr 22! Vi ser där en god del av "Tippar-Anders" lag i arbete och vår barack tillika. Det är ej fantasi, det är absolut som det har tillgått. Att jag måste göra den teckningen på ett större format må tillåtas mig, ty jag kunde ej teckna det begripligt på de vanliga bladen. Våra sängar benämndes "snarklador" och var ihopspikade av ohyvlade bräder vid väggarna, och det var 2 sängar, den ena över den andra, så att man via en kort trappa besteg den övre. Madrassvar och dynvar av hampa fick vi hämta i "Bolagets" förråd och halm skaffade vi oss hos bönderna, de hade stora stackar. Gråa filter fick vi även i förrådet. Hyran för barack och sängkläder kostade 49 öre i veckan, alltså 7 öre per dygn per person. Lakan begagnade vi ej. Det var som ett gammalt ordspråk lyder, "don efter person". Kokkärl m m köpte vi oss i förrådets ("Bolagets") affär. Där handlade vi mat på kontrabok per månad, och basen betalade vid varje avlöning våra bodskulder, sedan fick vi resten av våra pengar i kontanter. Rallarna levde sparsamt i mat och kläder "för att det skulle bli mycket pengar att suppa på". Kontraboken benämndes för "fläskbibeln". OBS De hade gott om s k bayerskt lageröl i Bolagets affär. Det var ej tillåtet, men det såldes väldigt mycket i smyg, och så istället skrevs det "fläsk" i kontraboken. Därav namnet "fläskbibeln".

Som jag redan antytt så byggdes banan Stockholm-Nynäshamn "nära nog med bus". Unga, kraftiga pojkar som blev kroppsligt och moraliskt brutna till kropp som själ. T o m s k "lösdrivare" som avtjänat sitt straff vid Svartsjö Tvångsarbetsanstalt fick omedelbart arbete på Stockholm-Nynäshamns järnvägsbygge. Jag arbetade 14 månader i "Tippar-Anders" lag, men så vid en likvid tog åtskilliga rallare sig för att eftersända 150 liter brännvin från Södertälje, till 90 öre per liter. "Fanstyget" var billigt på den tiden. Det var i september 1897 vill jag minnas. Jag hade ett par liter med i byken, och besynnerligt nog tog jag dem jämte min fiol och gick till en torparson Emil Larsson i byn Lillgryt (i

Ösmo socken). Han arbetade i "Tippar-Anders" lag och var min kamrat. Han lärde sig spela fiol och jag var hos honom i 2 dagar och nätter, medan de söp om som värst där uppe i baracken. Men till allt elände hade 4 "asgamar" (= fallna flickor) kommit till baracken från Stockholm. Följden blev att många pojkar fick åka till kuranstalten "S:t Görän" i Stockholm.

Laget blev upplöst, men jag och Emil Larsson vi fick arbete hos förman Ekström i hans lag. Han var besynnerligt nog en gudfruktig man, och predikade flera söndagar i missionshuset vid en stor herrgård som hette Vanstad. Jag fick bo hos Emil Larssons föräldrar och hans mor hjälpte mig att laga mat och tvätta. Jag fick det mycket bättre, och sällan köptes någon liter, ty Ekström ville helst ha nyktra arbetare. Han var från Östergötland och hade sin unga fru och 2 små barn med sig. Det var en lycklig familj, men sorgen skulle snart drabba dem. OBS På den tiden tände vi alla sprängskott med stubinråd. Ekström var även "laddarebas" i laget. Vi hade borrar i en djup bergskärning ett cirka 14 fot djupt hål med storborr. Han laddade hålet med 8 kg dynamit. I sådana storskott brukade Ekström sätta dubbla tändtrådar, men av vilken orsak han denna gång blott tog en tändtråd vet vi inte. Kanske ville den snälla mannen spara på träden. Nog därav, skottet tycktes ej vilja tända. Vi väntade den i bruksanvisningen av "Nitroglycerinaktiebolaget" uppgivna tiden och några minuter däröver. Då gick Ekström ensam upp i berget. Hunnen dit upp, o ve, då tände det stora skottet och han blev sliten i trasor!

Vi blev nära nog stumma av förfäran. Vi måste hasta till affären och köpa ren linneväv och leta samman hans söndertrasade kropp och linda in bitarna. Ingenjör, landsfiskal och läkare anlände, men här var ingen undersökning att göra. Dödsorsaken var allom klar. Snart anlände en vacker kista och han blev begraven på Ösmo griftegård. Hans hustru fick givetvis ej se sin förolyckade man, ty då hade hon blivit bragt till förtvivlare. Vi var cirka 500 rallare som följde honom till graven. Pastor Appelbom höll ett gripande grifftetal över bibelcitatet "De rättfärdiga gå bort före olyckan och ingen är, som aktar därpå". Och vidare, "Herre du lycktar dagen för mig förrän aftonen kommer". Då var det förvisso mer än en nynäsrallore, som var våt i ögonvråna.

Man förnam att man borde ha varit helt annorlunda än man var. Men oftast är det med oss människor, som ett gammalt oomkullkastligt folkuttryck lyder, "Vägen till förtappelse är stenlagd med goda löften, som ej blivit fullföljda". Ekström hade sparat sig ett par tusen kr. Sedan lade alla arbetare på Stockholm-Nynäshamns järnvägsbygge 1 kr per man, basarna 10 kr, schaktmästarna 20 kr, och de 5 avdelningsingenjörerna 50 kr vardera, så eftersom vi var så många fick Ekströms änka en gåva på 3.000 kr. Sedan reste hon jämte sina små barn hem till sina föräldrar i Östergötland. Vilken bas det sedan blev i Ekströms lag vet jag ej.

"Tippar-Anders" lag hade till en del återsamlats under en bas som hette "Lille Simon". Men jag slutade vid Stockholm-Nynäshamn, och reste från Stockholm med ångaren "Fyris 2" till Uppsala. Därifrån reste jag med tåg till en station, som jag vill minnas hette Vigelsbo och låg i Landeberga i Västmanland. Där var man ifärd med att bygga på Sala-Gysinge-Gävle järnväg, och där 1 mil norr om Sala fick jag strax arbete hos en förman, som hette "Porter-Lasse", ty han hade förut varit porterkörare för Bjurholms bryggeri i Stockholm. Detta järnvägsbygge låg under en storentreprenör Carl Jehander från Stockholm. Vi var där ej fler i arbetslaget än 18 man, många var ej yrkesrallare, ty de var torparsöner från därvarande orter. Vi hade både berg- och jordskärning och jag fick arbete i berget, ty få var kunniga i handborring. Men jag hade blivit grundligt preparerad i den konsten på Stockholm-Nynäshamn. Jag fick 2 duktiga kamrater, Gustav Örn som var mas och Döva Dalle som var smålänning.

Första dagen skulle Örn prova om jag dugde till något, så vi började borra med s k storborr. "Idag, efter du är nykommen, ska du borra!" sade han, och så slängde han till mig ett cirka 2 alnar långt borr "att brösta opp hålet med". Men att börja brösta en s k "liggare" med så långt borr hade varit rent omöjligt. Jag sade: "Hit med en kort borre, annars borrar jag dig på skallen, rätt så mas du är". Basen (Porter-Lasse) skrattade och sade "Smålänningar gör inget du om, det kan jag säga dig på förhand". "Låter det så", sade Örn, "så är väl inget annat än att lyda", och snart gick det taktfast i berget. Vi 3 blev synnerligen goda vänner, nämligen Örn, Dalle och jag, så vi fick binamnet "Treklovern". OBS "Masar" och "kullor" är i regel ett dunderdonfolk, men innerst en smula högmodiga, men det är

blott att gå rakt på sak, så får man av dem de bästa vänner, ty i grunden är de ärliga och ganska förståndiga, så de godkänner inte någon utan att först ha provat honom.

Vid den banan Sala-Gysinge-Gävle var där ej baracker förrän långt norröver. Vi bodde i en stor öde bondstuga, dels på nedre botten och dels på övervåningen. Vi fick alla koka vår mat i öppna spisar, ty där var inte på den tiden kokspisar komna mycket i bruk. Vi "Treklövern" lagade mat tillhoppa och bodde en trappa upp, vadan vi stundom på skämt fick heta "kammarrherrarna". Sängkläder fick vi från Carl Jehanders förråd, men snarklådor (= sängar) ville vi ha var sin. För övrigt ville jag ej bli störd nattetid, ty Örn sprang ute på nätterna och "rännade med flickor". Rallarna var ej så föraktade på denna orten. Detta berodde tydligen därpå att "där söps ej tiondedelen av vad som förhållandet varit vid Stockholm-Nynäshamn". Och eftersom vi låg tämligen långt både från Stockholm och Uppsala, så hade pojkarna ingen påhälsning av "asgamarna".

Vi hade tillsammans små kaffefester, ortens flickor och rallarna, utan en droppe sprit, och jag spelade fiol och de dansade på trösklogarna om nätterna. Vi hade det riktigt trevligt. Det var flera av de unga rallarna som fick sig "lilla raringen" bland Västmanlands bondflickor, men jag lät dem med vördnad gå mig förbi. Den "röda tråden" till henne där hemma under de småländska torvorna gick ej att slita isär. Väl blev det att "jorden gömmer och världen glömmen", men det heter även "ingen regel utan undantag". Emellertid så arbetade jag i "Porter-Lasses" lag i 1 år och 3 månader. Jag hade nu varit rallare i 2 år och 9 månader. I gode Ekströms lag på Stockholm-Nynäshamn endast 2 månader, då han förolyckades. Då tog efter 1 år och 3 månaders vistelse hos "Porter-Lasse" hans skärning slut. Han satte upp ett nytt lag uppåt Gysinge till, men jag följde ej med norröver, men Örn och Döva Dalle följde honom. OBS Vid den tiden hade den store entreprenören Carl Jehander även omhand kanalbygget vid Väddö. Man seglade dit med ångare lika stora som våra s k "södrasvergesbåtar", men måste segla runt Väddö för att nå bestämmelseorten. Nu behövdes det blott att grävas genom ett näs en väldig kanal, 1 1/2 km lång, så inbesparade det en lång seglats. Så tillkom "Väddö kanal".

Den var 15 meter vid i dagen, "svallbankarna" inberäknade, och så djup att 15 fot djupgående ångare kunde gå fram. Visserligen lämnade vi dammar tillräckligt tjocka vid båda ändarna av kanalen, men havsvattnet trängde så småningom igenom, så att om morgnarna var det 1/2 meter djupt vatten i den påbörjade kanalen. Man anlände med en väldigt stor ångmaskin, som medelst pumpar sög ut 150 liter vatten i sekunden ur kanalen ut till havet. Sedan drog maskinen tillika på räls uppför bankarna 8 st plåtvagnar om en kubiketers rymd vardera, så där rallades ej med s k småkärror (rallarkärror). Jehander bestod varje arbetare gratis med grova läderstövlar och därtill god lädersmörja, så många man som arbetade i Väddö kanal, och vi var cirka ett 50-tal. Jag och en pojke som varit till sjöss och hette Augurell, vi bodde hos en 30-årig flicka som vi kallade "Tjo Kaffe-Lotta". Hon hette så emedan hon kokade kaffe och sålde åt rallarna. I samma hus var där telefonstation, som sköttes av en ung, rätt så vacker flicka som hette Maria, men de kallade henne på skämt för "Mari Lapps-kott", varför vet jag ej. Det var inte så utan att hon lät mig förstå att om jag hade lust, så kunde jag i henne fått en fästmö, men jag var obönhörlig för kvinnokärlek. Jag hatade ej flickor, men jag gick runt om dem som en katt går kring en skål het mjölk.

Augurell och jag hade ett litet rum tillhoppa. Han var redan i 32-årsåldern och jag sade på skämt att "Du bör fria opp dig med Kaffe-Lotta, hon är husägarinna och du kan få det bra här". "Av en liten gnista kan bli en stor eld", ty några dagar därefter kom de promenerande arm i arm och det blev parti av, och det var första och sista gången jag varit "böneman".

Vår mat fick vi köpa i en privat affär, ty Carl Jehander höll ej affär åt arbetarna. Mjölk köpte vi hos bönderna för 10 öre per liter. De odlade väldigt med kokärter där i Landeberga. Hos oss har man blott av ålder haft små ärtkrar, och ryckt upp ärtorna med roten när man skördade, men där uppe hade man stora åkrar besädda, så bönderna skördade en 20-25 tunnor goda kokärter och när de torkades, så hässjade de ärtorna, precis som vi hos oss hässjar klöver. Köpte man 5 liter på en gång hos en bonde, så fick man dem till 50 öre. Det var ju väldigt billigt, ty ärtor och fläsk är en kraftig mat för personer som har tungt kroppsarbete. Vår närmaste stad var Norrtälje, men jag var aldrig inne till stan. Folket var ganska nyktert och allt gick bra, så vi kunde köpa oss ordentliga kläder och fick ändå lite pengar över. Emellan rallarna och bönderna rådde god sams. Arbetet i kanalen var det vanliga i rallarlivet. Basen var en 50-årig

karl, som hette "Petter Enögd" för han hade fått sitt vänstra öga förstört av ett krutskott, men han klarade sig gott, som han brukade säga, med "en glugg". Jag var i Väddö kanal i 1 år, så hade cirka 3 år och 9 månader av min rallartid gått till ända.

Därefter reste jag till Stockholm, men så det var att "gå ur askan och i elden" för mig. Jag fick strax arbete i en större grund hos en grundläggare som hette Engström och bodde på Roslagsgatan 30. Där fick jag hyra rätt bra i köket och hans unga fru kokade kaffe åt mig, sedan åt jag ute på krogarna. Då började det "förbannade supandet" åter i kamratlivet. Därtill hade de en dum osed i arbetslaget att ta s k "klämtare" en gång vid varje timme, när klockorna från kyrktornen slog på timmen. Antingen en sup på krogen eller en halva lageröl. Detta drog för mycket pengar och blev en ful vana, men basen Engström var ett äkta fyllesvin. Inte för att jag har att berömma mig utav, men han kunde inte börja arbetet förrän han på morgonen fått i sig 2 stora kaffehalvor, och eftersom jag var inneboende hos honom så tiggde han jämt att jag skulle "bestå nubben på honom". Och innerst inne hatade jag bittert allt supandet, för jag började bli (ärligt sagt) svag för smörjan.

Storstaden var för mig inget lämpligt arbetsfält, och många var de som måste erkänna detsamma om de hade velat tala sanning. Jag slutade hos Engström och for ut till "dubbelspåret" Tumba-Huddinge på västra stambanan, man började bygga "dubbelspår" mellan dessa stationer. Basen hette Bergman. Vi var cirka 25 man i berget och 15 som körde plåtvagnar och breddade den förutvarande järnvägen så att 2 spår skulle kunna få rum och 2 tåg gå till bredds om så krävdes. Vi måste borra om dagen, täcka rälsen när sista tåget på aftonen gått in till Stockholm, så spränga och köra bort all stenen till kl 5 på morgonen då första tåget kom, ty då måste banan vara klar. Vi arbetade sålunda dubbla skift och turades vid natt och dag. Vi tjänade i berget 6 kr på 10 timmars dag, och det var ovanligt högt på den tiden. Med husrum var det dåligt ställt. Vi fick ligga i tält på halm precis som på en gammaltida exercisplats. Maten fick vi koka ute på uppmurade ställningar. Den mattgula tältduken släppte igenom regn, så somliga morgnar den natten vi fått sova var vi våta. Jag skulle närmast vilja likna det vid ett sämre svinhus. Någon torde väl säga: "Ja, såna svin skulle såna bostäder ha!". Välan, men den som så tänker kunde gott själv fått smaka på tobaken, kanske man sedan till dem fick säga som så: "Nu kunna vi gott ta varandra i hand, bror". Detta i världens bästa land, Sverige! Egen reflex: Vad skall det bli när det lyckas diktaturen att få tömmarna i hand?

Men historien upprepar sig, den siste Nimrod håller den förste i hälar. Men hur gick det när vintern kom? Då fick vi det betydligt bättre. Dom lät åt oss bygga en stor, varm barack. Och vi fick snickra oss "snarklådor" (provisoriska sängar), men ej med resårbottnar och ejerdunbolster. Vi fick köpa råghalm till våra bolster uppe på en herrgård av en gammal hygglig fru, som tilltalades "Hennes Nåd". Halmen kostade 12 öre per man, men mot mig var "Hennes Nåd" synnerligen nådig, ty jag fick halmen för inget, p g a att jag ägde inte 12 öre, och det fanns flera lika ljushåriga pojkar, så ensam var jag inte om att få göra den erfarenheten, att "det är pengar som talar". Men det var till att "spotta i nävarna" och ta nya tag, och så blev det snart åter klutar i plyskan (= sedelpengar i börsen). Men bäst av allt var att vi fick en "matfort", där vi fick god varm mål mat för 1,25 per dag och rallare. Vi fick kaffe med dopp 2 gånger dagligen kl 6 på morgonen och kl 4 på eftermiddagen. Frukost kl 9 på morgonen, rikligt med ostsmörgås och sött, gott svagdricka. Middag kl 12, det var t ex kött och potatis och fruktsoppa eller stuvade makaroner med stekt fläsk m m. Kvällsmål äts kl 1/2 7, vanligen risgröt med mjölk, ansjovis och smörgås. Det var väl fint för 1,25 per dag och person. "Matforten" förestods av 4 glada töser, som alla bar stora vita förkläden, men när ett 50-tal rallare dagligen klappade om de där förklädena med sina "lortiga kardor" (= smutsiga händer), så blev de lagom vita på kvällen. Men Ni får ej tro att det var sådana töser som t ex Stockholms "asgamar", nej det var präktiga, fattiga flickor, värda all aktning. De var avlönade av Bolaget, liksom rallarna, och vi höll dessa töser i ära.

Det var den bästa rallarplats jag varit med på, sedan vi fick det så bra ordnat. Men jordiska paradiset har alltid sin orm. Frampå våren så blev halva laget avskedat, ty arbetet började tryta. Men jag var kunnig i att borra och kila sönder stenar och jag fick fortsätta vid Huddinge därmed, ty där skulle anläggasmen s k "barlastkaj". Men även detta arbete tröt framåt augusti, så blev det då åter att fara "ut och trampa linan" (= söka nytt rallararbete). Jag reste in till Stockholm. Där träffade jag 2 kamrater från Stockholm-Nynäsbanan. De hade hört från säkert håll, att de höll på med att grusa den nya järnvägen Falun-Vansbro i Dalarna. Vi beslöt oss att "sticka dit opp", men det var inte en dags göra, så dåligt som

det var på den tiden med kommunikationerna norröver. Vi laddade våra "smålandsmarar" (= kappsäckar) med torrt bröd, rallarkorv (= bräckkorv), snus "Ljunglöf no 1" och så för all del de kära litrarna, som till förbannelse skulle hänga vid rallarna som rost vid järn. Vi steg på en liten "skorv" (ångare) som hette "Alstrahammar". Den gick norröver på Kolbäckån till Smedjebacken i södra Dalarna.. Men den båten gick så sakta, så det var ett sannskyldigt "Guds tålmodis verk". Det var flera s k slussar emellan, och det tar "en bedrövlig tid" att föra båten därigenom. Vi kunde då stiga av och gå på trottoarer av trä utefter kanalen. Omsider kom vi så fram till Smedjebacken, men det var långt att gå till fots innan vi nådde Falun-Vansbrobanan. Vi frågade masar och kullor om vägen dit upp, men hur vi gick så kom "de 3 vise männen" vilse och råkade ut på ett hiskligt stort gungfly. Där fick vi gå 2 dagar och 1 natt, men där växte hjortron i miljoner, och vi åt och åt av de saftiga syrliga bären. Spriten vi medförde tordes vi endast läppja på och maten började tryta, så vi kände oss lite kusliga till mods. På natten var det värst. Det gick inte att sova en blund, för det var så hiskligt många myggor i gungflyet och de var stora, så man "skämtsamt yttrat" hade behövt att klavabinda dem.

Omsider kom vi på lördagseftermiddagen fram till en bondgård. Där fick vi av en kulla köpa bröd, smör och spickekött. När jag frågade vad vi hade att betala för det, svarade tösen: "Åh, du får ge mig 10 öre per karl". Det blev 30 öre för oss 3, så hon var billig. När vi sedan fortsatte vår färd steg hon ut i dörren, vinkade med handen och sade "Lycke på rejs!". Det var ett egendomligt bröd de hade i bondehemmen i Dalarna. Stora, mycket tunna kakor, som var mjöliga på båda sidor och hade hål i mitten, samt hängde på en stör i taket, så de måste bryta kakan när de i hast skulle få bröd. Dessutom hade de en sorts egendomlig mjölk, som de fick sådan troligen genom jäsning på någon sorts ört. Mjölkens blev seg så man kunde dra henne som en bit guttaperka eller hur jag skall uttrycka mig, men mjölken såg äcklig ut innan man smakat den. Men den var tvärom god och ansågs mycket hälsosam. Den var utmärkt, när man blott hunnit vänja sig. Omsider nådde vi målet för vår vandring. Men där var 75 masar i arbete, somliga i grustakten och de övriga med tågsätten. Basen hette Konrad Nilsson, men kallades för "Krut-Nisse", ty han hade av ett krutskott blivit stänkt i ansiktet, och sådant går ej att avlägsna utan sitter i huden som tatuering.

"Krut-Nisse" var född i samma by som min mormor Susanna, nämligen Hageskruv i Älghult socken. Nisse hade fullt upp med arbetsfolk, "men efter du är älgkultsbo, så måste du få jobb hos mig, men för dina kamrater kan jag ej göra nåt". Så dom fick vända åter, stackars pojkar. Jag hade ej mycket pengar, men gav dem en 5-kroning till återresa på båten. Nisse undrade "om de kunde enpicka och kila?" OBS d v s med små borrar slå och borra ensam och sedan med stålkilar i de små, tätt varande hålen klyva större stenblock till att sedan tuktas till trottoarer, grunder till stationshusen osv. Jag var styv i detta arbete, ty ett gott hade Stockholm-Nynäsbanan med sig, att man där fick lära sig rallaryrket till fullo, men så fick man ock lära känna spritens förbannelse. Många duktiga pojkar blev efter den betan uslingar för hela livet. Det går fort i ungdomsdårskaper att "slita av kärlekens röda tråd", men det är sedan inte så lätt att åter få den sammanknuten, det kostar kamp med sig själv och bön till "Bönens Herre" om en fast vilja att fly det onda, men då blir den "röda tråden" (kontakten) åter sammanknuten. Men kom ihåg, det måste vara allvar!!!

Falla det är mänskligt, men vad som inte är mänskligt, det är att kvardröja i fallet, ty det är djävulskt. Dalarna hade en storslagen, skön natur. Vandra omkring Siljan ett par vackra sommardagar, ta gärna ett bad i Siljans vatten! Vandra sedan skogsstigarna långt upp till fjällängarna, och hälsa på kullorna i de små ryggåsstugorna, där kärnar de smör och ostar i mängd, och så vallar de sina kor. Stundom blåser de i långa näverlurar så det ekar i skogarna. När man närmar sig dessa platser kommer först vallhunden oss till mötes, han skäller och hoppar och hans öron påminner även rätt mycket om vargens upprättstående öron, men hunden blir man snart vän med och även kullorna, fast vägen till de senares hjärtan torde vara lite längre och knaggligare. Men har man väl hunnit dit, så tror jag att man sitter där, ty folket i Dalarna verkade vara trofasta, men en liten smula högdragna, men ordentliga smålänningar tyckte kullorna bra om.

"Krut-Nisse" ombesörjde att jag fick både kost och logi hos en bonde. Kosten var enkel men god. Om dagarna hade jag matsäck med mig i arbetet. Det var sådant där tunt, mjöligt bröd, smör, ost och spickekött, samt mjölk och svagdricka, de mältade och bryggde hemma liksom vi då gjorde i Småland. Masarna var mycket musikaliska. De spelade utmärkt fiol. Många gubbar fanns, som tillverkat (byggt)

sin fiol själva, och det var resonans i dessa klanglådor som i få. Dessutom kunde de gamla gubbarna nerlägga en känsla i sina åldriga folkvisor, så man verkligen njöt av att höra dem. Frånsett all akademisk apparat, så var det en musik som i sin enkelhet "gick från hjärta och till hjärta". Så blåste de även klarinett, ofta hemtillverkade instrument, gula till färgen och försedda med mässingsklaffar. Det var varken buxbom eller birnbom i röret, men tonen var ändå vek och fyllig och de spelade gamla klämmiga bröllopsmarscher. Vidare spelade de också något på ett åldrigt stråkinstrument, som hette "nyckelharpa". När de spelade bars instrumentet i en rem om halsen, och det var "klaviatur över strängar och greppbräda". Musiken, vacker och klangfull, tycktes mig vara i ton ett mellanting mellan vår vanliga "sopranfiol" och "violincell". OBS Jag har ej sett detta uråldriga instrument spelas längre söderut än vid "Skansens dansbana". Där var för flera år sedan en man, klädd i vit lång rock, och han spelade nyckelharpa utmärkt.

I religiöst hänseende var dalfolket mera varmhjärtade än vi smålänningar, fast våra gamla fäder ej länge var borta från sin kyrka. Jag gillade skarpt dalfolket, och det var väl på "ett hår när" att en kulla fått "Smålands-Kalle" att nerslå sina bopålar för alltid i "masriket". Jag tror knappast att jag hade ångrat det steget, men det är väl så att dit man skall, så skall man. Arbetet vid banan bestod däri att somliga korpade loss grus i grustakten, så hjälptes de åt att lasta tågsätten (som drogs av ångmaskin utåt linjen) och lossade gruset. Andra åter pallade grus under "slipskubbarna" (de grova, bilade furustockar varpå skenorna är spikade). Härtill begagnades verktyg, spade samt "liv och lätt" (brottpall av våg) på vårt ortsspråk.

För min personliga del så höll jag på med att "kila sten" tills en dag arbetet tog slut. Då tog jag åter "på trampen" och ner till "Stockeken" (reste till Stockholm). Därifrån ut till Fittja, en ort med tegelbruk som ligger 1 mil söderut från Hornstull räknat. Dit gick dagligen till "Fittja Bro" 2 små ångbåtar från Stockholm. Båtarnas namn var "Perennes" och "Sjöfröken". En kilometer från "Fittja Bro" ligger en stor herrgård som heter Alby. Man beslöt att gräva en kanal från bemälda bro upp till Alby gods, men som landsvägen Liljeholmsbron-Södertälje gick genom Fittja, så fick man göra en svängbro över landsvägen. dels för att kunna släppa fram båtarna, dels för vägfarande till fots eller till häst. Arbetet leddes där av en finsk ingenjör.

Basen för laget hette "Starke Israelsson". En lång, grov karl i 25-årsåldern. Namnet "Starke Israelsson" fick han vid Svea Garde, där han fullgjorde sin värnplikt. Där var en stark löjtnant, som sade åt pojkarna: "Den som övervinner mig i brottning får 100 kr". Ingen mer än Israelsson vågade sig fram. Löjtnanten fick Israelsson på ena knäet, men som en spänstig stålfejäder var han ögonblickligen på benen, fattade löjtnanten om livet och sade: "Nu förstår jag ditt tjuvknep, din djävla kräfte!". Han slog så löjtnanten i marken som en vante, men denne steg upp och sade: "Har no 146 Israelsson lust än en gång?". Israelsson och löjtnanten brakade samman, men Israelsson slog löjtnanten tvärs över ett lågt plank så att ena benet gick av, och han fick länge ligga på Serafimerlasarettet innan benet var läkt. Israelsson tänkte "nu bär det väl lodrätt åt helvete för mig, men det var som det var". Löjtnanten betalade strax 100 kr, men, sade Israelsson, för att han tilltalat löjtnanten "din djävla kräfte" fick han 3 dygns mörk arrest. "Men när jag slöt min värnplikt så lämnade jag strax gardet, för där var ett uselt liv", slutade Israelsson sin berättelse.

Starke Israelsson och jag bodde hos en statkarl Lundin i "Grindtorpet" nära vårt arbete. Vi hade ett litet präktigt rum och fru Lundin hjälpte oss rätt ofta med matlagningen. Israelsson var en god kamrat, söp lite men började bli pin kär i flickor. Inget ont i det, men han tänkte inte på att skaffa sig en snäll flicka och gifva sig och få ett gott hem, utan flickan var bara uppskattad för stunden, och sedan "adjö med dig". Nära Fittja tegelbruk åt Ekeröhället till låg ett annat tegelbruk, som hette Slagstad. Där bodde en gammal gubbe, som hette "Kask-Erik", för han var så förtjust i kaffekask (= blandning av kaffe och brännvin). "Kask-Erik" hade 2 mycket vackra flickor, Hilda på 23 år och Selma på 21 år. De var sömmerskor, men reste en gång i veckan in till Stockholm och var borta i 2 dagar. Vad de där sysslade med vet jag inte, men de hade alltid gott om pengar. Israelsson slog an med Selma, men en tid därefter fick Israelsson och, som hade sade "min hjälpreda", fara till Stockholm och in på kuranstalten S:t Görän. Och vad värre var, jag, Lundin och hans fru blev utan krus underkastade läkarundersökning för att Israelsson bött i samma hus som vi! Men vi fick strax frisedlar.

Men jag blev förbannad på hela tillställningen, för si det är ofta så att den oskyldige skall lida med den skyldige direkt eller indirekt. Jag såg aldrig Israelsson mer. Jag stannade till på våren i Fittja, där var medelmåttiga förtjänster. Inget stenarbete - pelare och grund vid svängbron göts av Skånska Cementeringsbolaget, som var mycket skickliga i den konsten. Men på försommaren 1902 såg jag i en annons i Stockholmstidningen att "Separators-Bolaget", som hade stora gods, sökte omedelbart en van och i yrket väl förfaren dikesgravare. Jag svarade strax på annonsen och platsen stod kvar för mig. Jag reste dit och lämnade mitt arbetsintyg på gårdskontoret. Förvaltaren red på en stor svart häst till arbetet och vi följdes åt. Det var en gruvligt stor träda om cirka 20 tid areal, som skulle dräneras. Vid ena änden av trädan låg ett nybyggt ladugårdskomplex, stort som en domkyrka, där var så fint att spiltorna var målade och inget djur hade ännu varit inne i fåhuset. Där var en liten kammare med järnkamin och där fick jag bo till på hösten, då skulle "fodermasken" (karl som gav foder åt de många djuren) flytta in där. OBS Dikena var alla avvägda och stickor på var 10:e meter visade djupet i centimeter. Kanterna skulle vara lodräta. Dagvidd och bottenvidd var då givetvis lika. I dikena skulle sedermera rörläggare nerlägga cementrör efterhand. OBS Men det första diket, 1 1/2 km långt, berörde att nå en damm, varifrån galvaniserade rör skulle ledas till ladugårdskomplexet, ty alla djuren skulle i sina spiltor ha "automatiska drickeskoppar".

Förvaltaren visade mig att en karl hade varit och försökt sig på dikningsarbetet, men ej varit sin sak vuxen, som också tydligt syntes. Priset skulle vara 32 1/2 öre per meter för dessa samtliga diken, därtill fria prima verktyg från gården, men jag begärde 37 1/2 öre per meter. Förvaltaren sade "Vi ska i morgon middag avgöra den saken, jag vill först se Vikings arbete". Jag hämtade behöriga verktyg i gårdens materialbod, och köpte mig lite mat i affären och började det stora arbetsföretaget kl 4 en eftermiddag. Jag tog det mycket lugnt, men gjorde diket absolut efter "mallslaget". Kl 12 middag kom förvaltaren ridande. Han sade: "Här har vi mannen som vi sökt, utmärkt, utmärkt". Jag svarade: "Herr förvaltaren, detta arbete är verkligen värt 37 1/2 öre på metern". "Ni får det, ni får det", svarade han. Så frågade han hur jag sovit i natt? Jag sade "Jag har legat i en hölada här". "Oh nej! Vi ska skaffa hit säng och ordentliga sängkläder vid gården, som våra drängar har det, och ni får på gården köpa mjölk, potatis och saltfläsk billigare än i affären. Varannan lördagsafton har vi avlöning på gårdskontoret kl 7, så då får ni avlöning efter det att arbetsförmannen mätt av dikena hos er kl 6 samma kväll."

Jag fick det trevligt i mitt lilla rum, och jag kokade kaffe, örter och potatis på min kamin, spelade fiol och sjöng i den stora ladugården så det ekade som i en stor kyrka. Så var jag uppe tidigt om morgnarna kl 4 och började gräva, men när det var som hetast på dagen vilade jag ett par timmar. Jag grävde 20 meter på 10 timmars arbetsdag och tjänade 7,50 per dag, och det var en gruvligt stor dagsförtjänst för 38 år sedan. Hur jag fick en söt fästmö, men miste henne för 2 glas brännvin. Alltid samma förbannelse. Ingen av mina flickor har tålt att jag det minsta luktat av sprit, och de har absolut rätt, ty en drucken man är en arm man, han må f ö vara hur duktig som helst. En söndageftermiddag knackade någon på dörren till min kammare. "Var god stig in" svarade jag. Och in steg en söt flicka helt ensam, sade sig heta Brita Kastman och bodde där borta i den lilla vita stugan tillsammans med sin mor. Hennes far var död sedan 2 1/2 år tillbaka. Hemmet var deras eget, men jorden - utom den lilla trädgården - tillhörde "Separators-Bolaget". "När far levde arbetade han vid gården, så då fick vi ha 2 kor", så talade tösen. Jag presenterade givetvis min egen storhet, bjöd flickan min enda stol, eller rättare sagt en ommålad liten brädbänk, att sitta på. Hon sade sig då ha hört mig spela och sjunga om kvällarna när hon gått här förbi för att köpa i affären, och detta var mycket troligt, för det gick en gångstig förbi det stora ladugårdskomplexet till affären från den lilla vita stugan.

Men sanningsenligt sagt hade jag ej sett varken gångstigen eller flickan, av den orsak att jag ej haft mina tankar åt det hållet. Hon berättade vidare att hon kunde sjunga och ackompanjera sången på gitarr, och bad att jag skulle gå med henne hem och dricka kaffe, och så fick vi försöka spela något stycke tillsammans. Jag tackade och sade "Då går vi genast, om ni tillåter", och därvid blev det. Det var ett trevligt hem om 2 rum och kök. I det mindre rummet hade Brita sin symaskin och sydde åt kvinnor klänningar och diverse linnesömnad i övrigt. Allt vittnade om att en ordningsam kvinnohand skötte hemmet. Vi hade en trevlig stund tillhoppa, spelade och sjöng och hade det trevligt. När jag skulle vända åter bjöd de mig att "få bo i den lilla kammaren, så får vi hjälpa er med matlagning och tvätt,

det är synd på så många pojkar, som blott ska släpa men aldrig har någon som räcker dem ett vänligt handtag". Så sade de. Hem- och familjelivets värmande gnista hade under askan åter börjat glöda. Jag tackade för tillbudet och sade: "Måtte jag blott kunna visa mig värdig er godhet!". Jag flyttade ditöver, och de få månader jag bodde där var den lyckligaste tiden under min "utevaro". Jag försökte med pengar ersätta dem för deras besvär, men en dag sade Brita: "Kunde vi inte få göra er dessa små tjänster utan ersättning?". "Ja, under andra förhållanden", svarade jag, "men det torde vara långt dit, sa han som pekade på månen". Brita var en tös som fort fattade situationen och frågade: "Tror Viking att han skulle trivas länge hos oss?". "Det ej allenast tror jag, utan jag känner mig förvissad därom. Brita, vi kan gärna lägga bort titlarna och vara bottenärliga mot varandra, för jag både ser och erkänner att vi älskar varandra."

När som jag sagt de orden, lade tösen sina armar om min hals och sade: "Här har du din Brita!". Så blev jag då klädd med fästmö, men ärligt talat så var flickan för god åt mig, därför att jag - låt så vara, numera inte ofta - spritade, men se jag räckte ändå min fiende handen, bildligt talat. Olyckliga de unga som tänker att det skall gå att bygga sitt hem på spritens grund, ty där flyger kärlekens duva ut genom fönstret om ock han själv skall knacka hål på rutan, det är min egen erfarenhet, och jag borde (sorgligt nog) ej vara ensam om den erfarenheten. Innerst inne var min högsta önskan att äga ett hem och i hemmet ett hjärta, som i varm förståelse klappade mot mitt eget. Det låg klart för mig att en man städse måste ha något att arbeta med, något mål att arbeta för och någon att älska, om han skulle vara lycklig.

Någon torde tänka, "Ni älskade spriten, så ni saknade inte förståelse". Men om någon tänker så, så säg det mig åtminstone inte, ty det ligger ofta en stor barmhärtighet i att kunna tåga, det må vi också minnas. Jag var omtyckt på gården av mina principaler, de bjöd mig samma rättigheter som döde Kastman (min flickas far) hade haft, allt för 75 kr per år, och det var i sanning hyggligt. Jag hade nu sparat så jag hade något över 400 kr på en postsparbanksbok. Det var ju inte mycket, men jag tänkte fördubbla den summan till nästa vår, så jag hade kunnat köpa 2 präktiga kor, gris - och en vacker brudklänning åt min flicka, ty jag var på det klara med att Brita var den kvinnan som förmådde uppfylla den hänsovnas plats.

Men så en dag i slutet av oktober for jag in till Södertälje för att köpa mig lite varma underkläder till vintern, ty jag skulle hugga timmer och ved på gårdens stora skog, så snart jorden tjälade sig, ty då gick det ju ej längre att gräva diken. Jag smakade ej en enda sup inne på krogen i stan, men oförsiktigt nog köpte jag mig 1 liter brännvin. På hemvägen tog jag högst 2 supar ur flaskan, så ingen kunde se på mig att jag smakat sprit vid hemkomsten. Jag satte flaskan i ett hörn i kammaren, så drack vi kaffe tillhoppa i köket. Sedan satte jag på mig arbetskläderna och gick ut i vedboden och högg sönder ved till kvällen, ty det var i skymningen, och givetvis behövde ej Brita sörja för veden när jag bodde hos dem. När jag kom in, bad Brita att få tala vid mig särskilt. Vi gick in i kammaren, och hon sade: "Kalle, Kalle, är detta din flaska?". "Ja, det är det" svarade jag. Hon såg på mig som ett skadeskjutet djur, när man försöker avliva detta. De blickarna brände mig i själen, mera än jag kan med ord beskriva, jag hade ju själv burit in ormen i vårt paradiset.

Jag tog flaskan, gick ut och tappade ur varje droppe, sedan frågade jag henne: "Kärestan, är det inte försonat nu?". Men hon blott grät. Jag var på det klara med att detta var nog, vadan jag påföljande dag packade mina tillhörigheter, lade 50 kr i Britas bibel och räckte henne handen till ett sista farväl, men då svimmade hon. Jag visste ingen råd, men när hon kom till sans frågade jag "Kära Brita, kan du förlåta mig allt?". Jag fick inget svar, blott samma blickar som vittnade om ett i förtid brutet kvinnohjärta. För min egen del hade jag inga tårar mer, och jag svor i mitt sinne att aldrig mera befatta mig med så ömtåliga saker som flickor. Jag hade lidit tillräckligt. Jag sade: "Brita, hade du sport mig förut om jag begagnade sprit, så hade jag ärligt sagt dig allt. Då hade denna saken kunnat ordnas på förhand, ty då hade jag aldrig bett om att få äga dig." Hennes mor sade: "Betänk, mitt barn, att han har aldrig visat sig rusig i din närvaro, din far tog ett par supar för någon gång, men inte fick jag bli så förtvivlad. Du är nu 23 år, du måste betänka saken lugnt. Du bör väl tänka dig hur du känner för Viking, en sån liten sak måste du glömma och överse, annars kan du aldrig bli gift!"

Jag stannade ännu ett par dagar kvar, men när hon ej ville låta nåd gå före rätt, så reste jag

från Stockholm till Kalmar med en ångare, som hette "Reka". Så var jag efter 6 års bortavaro åter på Smålands jord. Jag hälsade på mor för ett par dagar, men snart hörde jag bondkarringarna i min födelseby sinsemellan viska: "Nu har rallebusen kommit hem". Lite kylig verkade även min mor, ty "bondadel" var något stort i deras ögon. Jag var ej black, som väl var, ty jag hade 50 kr och kläder till både helg och söcken, annars hade väl "rallebusen" varit förlorad enligt deras tro. Men jag gick till Hinshults gods i Kråksmåla socken. Där var väldigt mycket råg som skulle slagtröskas. Jag och en person Carl Lagerberg, som bodde tillsammans med sin syster på godsets ägor i en liten stuga, togs med mycket tröskning. Systemen hette Ida men kallades "Maträven" för hon hade varit kokerska och var rödhårig.

Vi tröskade till slutet av januari innan vi hann sluta vårt ackord. Vi tröskade även i otta rätt mycket, ty vi hade nära till gården, men det var också mycket råg, och somliga kvällar måste vi dessutom värna (= rengöra rågen på handvärna). När trösket var slut, så högg vi timmerstockar på gårdens skogar, men längre framåt vårsidan högg vi och flera jämte oss en massa kolved. Sedan bar vi bräder vid Hinshults vattensåg så länge timret räckte till att såga. Efter slåttern kom en värmlänning jämte hans 2 söner till Hinshults gods, de var kolare och var alltså från Värmland. Kolargubben hette Aron Persson, men benämndes för "Aron me kroken". Han hade vid en cirkelsåg mistat sin vänstra hand, men hade fått den ersatt med en järnkrok, därav namnet "Aron me kroken". Han togs med all kolningen vid godset, både sågavfallet och alla kolvedsresen som låg ute i skogen och skulle köras fram till sågplanen vid vattensågen. Ty sågavfallet dugde till stybbsågspån, men till stockmilorna måste det vara grus och jord. Aron ville ha en pålitlig person, som varit ute i världen och som hade lust för kolaryrket.

Jag anmälde mig och blev antagen. För 10 timmars arbetsdag betalade Aron 4 kr, då man höll sig med kost, men 5 kr per dygn då man halva natten varannan natt skulle vaka för milorna, när de kolade. Då får ej milan lämnas utan tillsyn, den måste stundom klubbas och stundom ösas på stybbe. Därom mera längre fram i uppteckningarna, då jag tydligt kommer att skildra kolarens liv och leverne och besök av "skogråvan" och tomtar. Men jag bör först något tala om kolarens bostad. Jag har själv på egen hand varit kolare i cirka 18 år och slutade upp härmed 1920.

Kolaren bor i en s k "kolarhytt". Han har ett flyttbart yrke. Ibland fick man kola vid sågverken, ibland ute i rena furuskogen. Hytten kan vara större eller mindre efter antalet personer. Jag har aldrig varit med om att vi varit mera än 4 personer, men jag har mången natt vakat ensam för stockmilor ute i skogen. Hytten i skogen byggs av klyvda furustammar som man randbarkar på den halvrunda sidan, som reses inåt till. Hyttens fason är att likna vid en gammaltida halmbikupa. Så läggs näver och jord närmast på den yttre klyvda sidan. Dörren är en läm av bräder och saknar gångjärn, och lyfts dit och där efter behov. Spisen är murad av gråsten och lera, där eldar kolaren och lagar sin enkla kost. Man har provisoriska sängar med bolster av granris, mossa eller starr från någon skogsmosse. Gammaltida kolarhytt, se teckning nr 25. Fortsättning följer i vol 11.